

Edebiyattan işçi manzaraları: *Emekçileri Okumak*

Emekçileri Okumak

- *edebiyatımızda sınıf, kültür ve işçilerin gündelik hayatı* -

Hazırlayan: Mustafa Kemal Coşkun, İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2014

Tuba Ataş

Bireylerin yaşamlarını ortaya koyuş biçimi, onların ne olduklarını çok kesin olarak yansıtır. Şu halde, onların ne oldukları, üretimleriyle, ne ürettikleriyle olduğu kadar, nasıl ürettikleriyle de örtüşür.

Karl Marx- Friedrich Engels, *Alman İdeolojisi*

Emekçileri Okumak, 2014'te yaşanan Soma maden faciasında yaşamını yitiren işçilere adanmış bir kitap. Ankara Üniversitesi'nde Marksizm ve Kültürel Çalışmalar dersini alan bir kısım doktora öğrencisinin makalelerini biraraya getiriyor. Ders kapsamında Marx, Engels, Lenin, Trotskiy, Raymond Williams, Pierre Bourdieu, Henri Lefebvre gibi kuramcılarının metinleri üzerinde yapılan okumalar çalışmaya ışık olmuş ve işçi sınıfı kültürünün

Türkiye edebiyatında nasıl yer bulduğunu ünlü örnekleri üzerinden tartışan bu kitap ortaya çıkmış. Kitap, sözünü ettiğimiz dersin hocası olan Mustafa Kemal Coşkun tarafından yayına hazırlanmış. Coşkun, sınıf kültürü ve bilinci konularındaki araştırmalara uzun yıllardır emek veren, bu emeği 2013 yılında basılan *Sınıf, Kültür ve Bilinç* adlı kitabında da cisimleştirmiş bir akademisyen-yazar.

Emekçileri Okumak, Türkiye edebiyatında işçi sınıfının günlük rutinine mercek tutan bir kısım roman ve öyküyü inceliyor ve kültür bağlamında bir değerlendirmeye tabi tutuyor. Kitabı yayına hazırlayan ve önsözünü yazan Coşkun, bu topraklarda neden gelişkin bir işçi edebiyatı olmadığını ya da işçi romanlarının neden az yazıldığını soran tartışmayı gündeme getiriyor. Coşkun, bu konuya dair yapılan ve Türkiye’de işçi sınıfının çok geç geliştiğine, Türkiye’nin bir sanayi ülkesi olmadığına ya da işçilerin genellikle “köylü işçiler” olduğuna dayanan yorumların eksikliklerinden bahsederek işçi romanının azlığını yalnızca işçi sınıfının gelişmişlik düzeyine bağlamanın yanlış olduğunu belirtiyor. Türkiye’de genel olarak roman türünün tarihinin çok eski olmadığına, “Türkiye’nin başka türden toplumsal sorunları üzerine yazılan roman sayısının da oldukça az” olduğuna değiniyor. İşçi romanı türünün nadir örnekler vermesini ise daha çok, aydın ve edebiyatçıların “toplumsal ve tarihsel bir bakış açısından yoksun” olmasına bağlıyor. Coşkun’un kitabı hazırlayan kişi olarak önsözün büyük bölümünde bu tartışmaya yer açması işçi edebiyatının gelişmemiş olmasının ve sebeplerine dair yorumların çalışmanın önemli motivasyonlarından biri olduğunu gösteriyor. Kitabın sunuş yazısı ise yine sanat ve kültür alanında hacimli kuramsal araştırmalara imza atmış olan yazar Aydın Çubukçu’nun.

Kitabın kapağı kömür karası bir işçi elinden ibaret, Engels’e göre emeğin hem organı hem de ürünü olan bir elden.¹ El, emekçileri okumanın, büyük oranda onların emeğini okumak olduğuna işaret ediyor. Makalelerin dilinin sade ve akıcı olması, hem okurun kitaptan kopmasını engelliyor hem de sadece edebiyat meraklısına ya da akademik camiaya değil emekçilere de hitap etmeyi sağlıyor. İncelenen metinler yazıldıkları dönemin toplumsal, ekonomik, politik koşulları hakkında verilen bilgilerle ilerliyor. Makalelerin yazarları edebiyatçıların kısa biyografilerini aktarırken onların yazdıkları sırada hangi koşullarda buldukları, nerede ve nasıl çalıştıkları hakkında da okuyucuyu aydınlatıyor. Hatta başka bazı eserleriyle karşılaştırmalar yaparak zamanın ruhuna nasıl yaklaştıklarını anlamaya çalışıyor.

¹ Marx-Engels-Lenin, *Sanat ve Edebiyat*, çeviri: Aziz Çalışlar, İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 1996, s. 80.

Makaleler anlatım bakımından belli sorunlardan hareket eden bir yaklaşım benimsiyor ve incelenen metin üzerinde “Türkiye işçi sınıfı ve bireysel işçilerin nasıl temsil edildiğini, sınıf kültürü ve bilincinin örgütlenme ve mücadele biçimleri açısından nasıl sunulduğunu, yazdıkları dönemi nasıl yansıttıklarını” analiz ediyor. Dolayısıyla da her edebiyatçının kapsama dâhil edilen temel sorunların tartışılmasına en elverişli olan ürünleri seçilmiş. Yazarlar üzerinde durdukları anahtar sözcük ve kavramları eserlerdeki anahtar olay ve olgularla çakıştırmaya çalışmışlar. Coşkun kitabın önsözünde, bir bağlam çerçevesinde okunmadığında, bir metinden elde edilebilecek şeylerin çok az olduğunu belirtiyor. Tıpkı, Vedat Türkali’nin *Bir Gün Tek Başına*’da bir karakterine söylediği gibi: “Sadece okumaya yarıyorsa kitaptan iyi afyon yok”. *Emekçileri Okumak* da işçi edebiyatı türünün örnekleri üzerinden işçi sınıfı kültürünün izlerini sürmekle belirlemiş bağlamını. Belli bir bağlamı kerteriz alan bu yöntemin, bilineni bilene bağlayan ve gerçeklere ulaşma yolunda başlangıç olarak nereden geldiği belirsiz dogmalara başvuran idealist bir yöntem değil, tam aksine dönemin koşullarının edebi olana yansımaları üzerinden yola çıkan materyalist bir yöntem olduğunun altını çizmek gerek. Maddi dünyadaki nesnelere ve olgular arasındaki ilişkiler örgüsü, bu nesnelere ve olgulara yansıtan kavramların ve önermelerin birbirlerinden türetilme olanağını yaratır. Kitabın bu olanağı kullanan yazarları, edebiyata yansıyanları söz konusu eserden alıntılarla gösteriyor, hikâye edilen olay örgüsünde işçilerin yaşamını gözden geçiriyor ve buradan hareketle kültüre ait özellikleri ortaya çıkarıyor. Bu noktada, edebiyat ve gerçek arasındaki ilişki sorgulanabilir ve edebi eserin gerçeği yansıtmaya gücünün öznellik malul olup olmadığı gibi kadim bir tartışma yapılabilir elbet. Fakat makaleler için daha çok sosyalist gerçekçi ya da natüralist olarak tanımlanan yazarlar seçildiğinden bu tartışmayı yapmak önemli ölçüde işlevsiz hale geliyor. Her ne kadar yazarların “seçilmesi” ifadesini kullansak da bu aslında seçimlik değil zorunlu bir durum. Çünkü konu işçi ve yaşamı hele de çalışma yaşamı olunca sosyalist gerçekçiler kadar ilgi gösteren başka bir edebiyat çevresi olmadığından bu akımın ürettikleri neredeyse yegâne kaynak haline geliyor. *Emekçileri Okumak* bu kaynağı kullanırken hem Türkiye işçi edebiyatı tarihine bir saygı duruşunda bulunuyor hem de bu tarihin gelecek nesillere aktarımını sağlıyor.

Çalışmada sekiz makale var. Sırasıyla Orhan Kemal, Aziz Nesin, Ahmet Naim, Reşat Enis Aygen, Mehmet Seyda, Rıfat Ilgaz, Nejat Elibol ve Adnan Özyalçınar’ın literatürde işçi edebiyatını temsil eden yapıtlarına yer verili-

yor.² Makale yazarları, işçinin varlığını sürdürebilmek için gündelik yaşamında yaptıkları ve yeme, içme, barınma, üretme, dinlenme, ait olma, saygı görme ve güvenlik gibi ihtiyaçlarını giderme biçimleri bakımından adeta anlatıların röntgenini çekiyor ve işçi sınıfı kültürü kavramını işçinin gündelik etkinliğinin eleştirel bilgisinden çıkarmaya çalışıyorlar. Fakat bunun kolay bir iş olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü bu kavramın “sosyal bilimlerdeki müşterek karşılığının ne olduğunun halen berraklaşmamış olması” kitabın yazarları tarafından da altı çizilen bir problem (s. 59). Bu belirsizliği aşmak için biraz önce sözünü ettiğimiz doktora derslerinde yapılan okumalara başvurulduğundan makalelerdeki ana tartışma konuları benzerlik gösteriyor. İşçi sınıfı kültürünün tanımının nasıl yapılacağı, burjuva kültüründen ayrıldığı noktalar, kendine has özelliklerinin olup olmadığı, arı bir sınıf kültüründen bahsedilip bahsedilemeyeceği üzerinde duruluyor. Burada dikkat çekici olan, gündelik hayatın, kültürü görebilmek ve onu toplumsal sisteme bağlamak için bir hareket noktası olarak alınması. Kapitalist toplumun tüm gerilimlerinin vücut bulduğu bir alan olan gündelik hayatın bir araştırma nesnesi haline getirilmesi anlamlı bir girişim. Zaten doktora derslerinde gündelik hayatı eleştirel teorisinin merkezine koyan çalışmalar yapmış olan Lefebvre’in de okunmuş olması çerçevenin böyle saptanmasını daha anlaşılır hale getiriyor. Fakat şunu belirtmek gerekir: kitapta düzen eleştirisinin gündelik hayatla ilişkilendirilmesi ve gündelik hayatın özgürleştirilmesi iddiasına sahip çıkan ve adına yeni toplumsal hareketler denilen sivil toplumculuğun yolundan gidilmiyor. Bu yol kapitalizmin, üretim araçlarının kapitalist özel mülkiyetine ve işçi sınıfının sömürüsüne dayanan bir üretim tarzı olduğunu görmezden gelir. Sınıf savaşının belirleyiciliğini reddettiği için düzenin de gündelik hayatın da devrimci bir eleştirisini yapamaz ve gündelik olanı özgürleştirme yolunda kapitalizm dışında bir sistem öneremez. *Emekçileri Okumak* ise, ne gündelik hayatı üretim ilişkilerinin dışında ele alıyor ne de üretim ilişkilerini gündelik hayatın dışında ve yalnızca ekonomik alana has olarak kavriyor.

² Orhan Kemal’in *Kaleminden Emekçilerin Dünyası* / Güneş Gümüş, s. 23.

Aziz Nesin *Öykülerinde İşçi Sınıfı* / Yasin Durak, s. 59.

“Yeraltının Kalem Kılavuzu” Ahmet Naim / Raşan İnal, s. 67.

Reşat Enis Aygen’in “Afrodit Buhurdanında Bir Kadın” ve “Sarı İt” Romanlarında İşçi Sınıfının Temsili / Zülal Turgut, s. 80.

Mehmet Seyda’nın “Yanartaş” Romanında İşçi Sınıfı ve Sınıf Kültürü / Akın Bakioğlu, s. 103

Rıfat Ilgaz’da İşçi Sınıfı ve Temsili / Feray Artar, s. 122.

Nejat Elibol’un Romanında Sınıf ve Kültür / Nihan Kalkandeler, s. 142.

Adnan Özyalçın’ın *Öykülerinde Emekçi Sınıflar* / Ahmet Altan, s. 159.

Bu ikisini sistemin içinde kurulan örüntüler bütünü olarak görmeye çalışıyor.

Mustafa Kemal Coşkun'un kitapta alıntısı yapılan tezlerinden biri şu: "sınıf kültürü, ancak sınıfı ifade eden bir örgütlenme ve dayanışma ilişkisi gerçekleştirilebilmişse gelişme olanağı bulabilir, zira bu türden bir kültürün yaratılması pratikle, örgütsel bir pratikle mümkün olabilir" (s. 89). Kitaptaki işçi ve olay temsilleri incelenirken de bu fikre uygun olarak işçilerin tek tek işçi olarak değil, **sınıf oluş** halindeki tutum ve davranışlarının nasıl yansıtıldığına dikkat çekiliyor. Bu kavrayış, sınıfı tek tek işçilerin basit bir toplamı olarak kabul eden mekanik bir düşünmenin değil, Marx'ın *Alman İdeolojisi*'nde ifade ettiği gibi "bir başka sınıfa karşı ortak mücadele yürütmek zorunda kaldıkça beliren" bir ilişki olmasına dayanan diyalektik bir akıl yürütmenin sonucu olarak karşımıza çıkıyor. Zira işçi sınıfı kültürünü kendisi yapan şey kitapta da gösterilen dayanışma gösterme, birlik kurma, mücadele etme, fedakârlıkta bulunma gibi edimlerin toplamı olması değil, tüm bu unsurların bir bütün olarak örgütlenmesidir. Yani, kültür bu özelliklerin toplamına indirgenemez. Hepsinin topyekûn bağlantısı olarak kavranmalıdır.

Raymond Williams'ın, kültürü bütün bir yaşam biçimi olarak gören kavrayışı ise işçi sınıfı kültürünün hem tanımlanmasında hem de tanımın derinleştirilmesinde yardımcı oluyor. "Bir proleter sanatı, dilin özel bir kullanımı ya da işçi konseyi değil, fakat daha çok temel bir kolektif fikir ve bundan türeyen niyetler, düşünce alışkanlıkları, kurumlar ve örflere işaret eder" (s. 70). Materyalizmin kılavuzluğunda kültürü insanın tüm etkinliği olarak kavrayınca önümüz açılıyor. Çünkü buna insanın toplumsal etkinliğinin sınıfları ortaya çıkardığı (ve nasıl ortaya çıkardığı) bilgisini de eklersek, belli bir toplumdaki etkinlik biçimi, yani üretim tarzı ve ilişkilerinin hangi sınıfları meydana getirdiğini ve bu sınıfların payına nasıl bir yaşam ve kültür düştüğünü de değerlendirebiliriz. *Emekçileri Okumak*, okuru bu çabayı göstermeye davet ediyor.

İşçi sınıfı kültürü kavramı, bir dönemden ötekine hiç değişmeyen mutlak bir olgu olarak ele alınamaz. Bu kültür kendisine ancak burjuva toplumunda yer bulabileceğine göre, kavramı içeriklendirebilmek için burjuva devrimlerinin ortaya çıkışından bugüne kadar geçen yüzlerce yıllık dönemdeki kapitalist sınıflı toplumun tüm gelişme biçimlerine bakmak ve soyut bir kategori olarak değil tarihselliği içinde ele almak gerekir. Bu sebeple kavramın Türkiye ölçeğindeki karşılığını ve özgüllüğünü anlamaya çalışırken de Türkiye'de yaşanan burjuva devriminin ve sanayileşmenin tarihini bir yana bırakmak ferasetsizlik olacaktır. *Emekçileri Okumak*, bu alandaki çalışmalarda rastlanabilecek türden ölü bir kategorileştirmeye panzehir ola-

rak olay ve olguları tarihselleştirmeye çalışıyor. Örneğin incelenen metinde bir kömür havzasındaki direniş hikâye edilmişse kömür madeni işçiliğine ilişkin bir “tarihsel arka plan” veriyor (s. 105). Ya da işçi-sendika ilişkilerini ele alan bir roman çözümlenmişse o dönemdeki sendikalaşma sürecine göz atmadan geçmiyor (s. 85).

Kitapta seçkiye alınan kalemlerin üretimlerinde belli dönemlerde görülen farklılaşmaya da değiniliyor. Bu farklılaşmanın Türkiye emek tarihine damgasını vurmuş olaylara mütekabiliyeti açıklanınca anlatılarındaki değişimlerin, edebiyatçıların salt hayal gücünün ya da yeteneğinin gizli köşelerinde saklı olmadığı, toplumsal koşullara bağlı olarak renk ve ton aldığı anlaşılıyor. Ayrıca edebi eserin kaynağının yazarın tabiatında yatmadığı, onun kişisel tarihinde toplumsal olarak nasıl konumlandığına sıkı sıkıya bağlı olduğu da ortaya çıkıyor. İşçi sınıfının mücadelesi ya da yaşam koşullarının çetineliliği karşısında izlenimlerini dile döken yazarların kimisinde bu izlenimlerin gerçekçi bir sonucu sayılamayacak duygu ve düşüncelerin varlık bulduğuna değiniliyor. Aziz Nesin’in hikâyelerindeki karamsarlık veya Reşat Enis Aygen’in romanlarının devletçilik ve halkçılık sınırlarını aşamaması gibi. Lenin, Tolstoy eleştirisinde şunu vurgular: “Tolstoy’un görüşlerindeki çelişkiler yalnız onun/onların kendi kişisel görüşlerinin içerdiği çelişkiler değildir; bu çelişkiler, reform sonrası ama devrim öncesi dönemde, Rus toplumunun çeşitli sınıf ve çeşitli kesimlerinin psikolojisini belirleyen, son derece karmaşık, çelişkin koşulların, toplumsal etki ve tarihsel geleneklerinin bir yansımasıdır da.”³ Lenin’in bu çözümlemesi *Emekçileri Okumak*’ta sözü edilen yazarlar için de geçerlidir. Onlar ki, işçilerin yaşamına çok yakından bakmış olsalar da Türkiye toplumunun çelişik koşulları, düşün geleneği veya aydın bunalımlarından nasiplerini almışlardır. Yine Lenin tam da bu çelişkiler sebebiyle Tolstoy’u yorumlama işinin “kitlelerin sömürüden kurtuluşu mücadelesine ancak kendisinin önder olabileceğini ispatlamış bir sınıfın bakış açısından yapılabileceğini” söyler.⁴ *Emekçileri Okumak* da eleştirdiği yazarlar için işte bu çabayı gösteriyor.

Bir kitabı tanıtırken onu emsalleriyle karşılaştırmak sık yapılan bir işittir. Fakat *Emekçileri Okumak*, hem seçtiği alanda yapılan çalışmaların çok az olması, hem de kullandığı tarihsel materyalist yöntemin pek tercih edilmemesi ve bu türden araştırmaların genellikle tutucu düşünce ve yöntemlerin zehriyle malul olması nedeniyle kıyas kabul eder bir çalışma değil. Üstelik değinmeden geçemeyeceğimiz çok önemli bir ideolojik işlev görü-

³ Marx- Engels-Lenin, s. 204.

⁴ A.g.e.

yor ve iddiası bu olmasa bile iki anlayışla mücadele ederken bize elverişli bir başvuru kaynağı sunuyor.

Bunlardan ilki şüphesiz ki burjuva kültürü ve onun işçi sınıfı içindeki uzantıları. Her çağda, egemen düşünce egemen sınıfın düşüncesi olarak ortaya çıktığına göre egemen olan burjuvazinin kültürü de egemen kültür olarak kendini gösterir. Sınıf mücadelesinin bir tarafı olarak burjuvazi bireyci, rekabetçi özellikteki kültürünü, onu bölmek ve pasifize etmek için işçi sınıfının içine salar. İşçi sınıfının içinden gelmekle beraber, hem gelir düzeyi ve yaşam tarzı hem de sosyal ilişkileri bakımından ondan kopuk bir hareket gösteren işçi aristokrasisi veya sendika bürokrasisi gibi kesimler de bunu kolaylaştırır. *Emekçileri Okumak*, ele aldığı hikâyeler dolayısıyla işçi sınıfının hangi koşullarda burjuva kültürünün etkisinden kurtulmaya yöneldiğini anlamının ipuçlarını da topluyor ve bunu yaptığı ölçüde gündelik yaşamın devrimci dönüşümü üzerine de söz söylemiş oluyor.

İkincisi, pekâlâ birincinin bir vechesi sayılabileceği halde büyük oranda eski Marksistlerin uydurması olması ve sol/sosyalist hareketin önemli bir bölümünün teveccühünü kazanması sebebiyle özellik kazanan bir cephe: Berlin Duvarı'nın yıkılması, Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve neo-liberal saldırıların hız kazanmasının ardından moda entelektüel tavır haline gelen Post-Marksizm. Burjuva liberalizminin etkisi altındaki bir yılgınlık ideolojisi. Taraftarlarına göre sınıflar çözülmektedir ve sınıf çatışmasına işaret eden Marksistler indirgemecedir. Kerteriz alınacak temel politik alan kültürel alandır ve mücadele bundan böyle ırk, toplumsal cinsiyet, etnik aidiyet, cinsel tercih gibi farklı kimlikler üzerinden sivil toplum eliyle yürüyecektir/ yürümelidir. Kültür ve sanat -diğer her şey gibi- kapitalizmin ebedi hükümlerinin bir parçasıdır. Sınıfsal olanı temel alan her yaklaşım, örneğin sınıf dayanışması köhnemiş bir ideolojinin önerisidir. Bunun yerini kimliklerin bireysel dayanışma alanları ve yerellikler almıştır. Agnes Heller ve Ference Feher *Postmodern Politik Durum*'da açıkça sınıf kültürünün yerini modern kültürün aldığı iddia eder. Modern kültürün son evresi olan postmodern dönem sınıf kültürünün yok oluşunun da bir aşamasıdır. Böylelikle Post-Marksizm, kimlik denen şeyin aslında maddi bir zemini olduğunu ve işçi sınıfının kapitalist toplumdaki pozisyonunu yok sayarak hem ona ait olan politik iradeyi hem de bu iradenin taşıyıcısı olan kültürel özellikleri kadük hale getirmeye çalışır. Bu fikre göre, sınıflar arasındaki uçurum ortadan kalktığına göre kültürü incelerken de sınıfsal farklar üzerinden iz sürülemez. *Emekçileri Okumak* ise verdiği edebi örneklerle işçi sınıfı kültürünün varoluşunun karşıt sınıfın kültürünün varoluşuna bağlı olduğunu, bir kapitalist

sınıf ve onun baskın kültürü var oldukça karşısında kendisini gerçekleştir-meye çalışan bir sınıfın ve kültürünün de var olacağını gösteren hikâyeleri anlatıyor. Bu anlamıyla da kültürü spekülâtif bir biçimde başlangıç noktası olarak gören, nesnel konumları ve toplumsal ilişkileri grup kimlikleri ve kül-türlerini esas alarak çözümlenmeye çalışan bir tür felsefi idealizm örneği olan Post-Marksizme okkalı bir cevap veriyor.

Yazar Bill Livant şöyle diyor: “Bir liberal bir dilenci gördüğünde siste-min işlemediğini söyler. Bir Marksist gördüğünde ise işlediğini.”⁵ Bu fikrin, çağımızın edebiyat dünyasına dair eleştiriler için uyarlanması mümkün. Bu eleştirilerde baskın olarak, kapitalist yayın ilkeleri nedeniyle piyasanın tut-sağı haline gelmiş edebiyatçılar sıklıkla konu edilir. Sistemin işlemediğinden dem vurularak ağıtlar yakılır. Oysa Livant’ın dediği gibi sistem bu biçimiyle işliyor. İşlediği içindir ki tıpkı işçi sınıfı gibi burjuvazi de sınıf savaşı veriyor ve ideolojik mevzilerini korumak istiyor. Bunun bir gereği olarak da kitleleri uyanmaya davet edecek yayınları desteklemektense insanlığa zü-ğürt tesellisi veren fantastik edebiyatın yükselişine alkış tutuyor. Böylelikle, Türkiye edebiyatında da dünya edebiyatını takiben bu türden edebiyatın çok satanlar listesini işgal ettiğini görüyoruz. Burjuvazinin bizzat kendisi, işçi sınıfı karşısında bir vampirin kendisini un ufak edecek gün ışığını gördüğünde düştüğü dehşete düştüğünden, büyük uyanışa karşı afyon niyetine yayınevlerinin heybesini kurt adam, vampir ve süper kahramanlarla ilgili kitaplar dolduruyor. Umutsuzluk içindeki entelektüellerin de işine geliyor. O halde sloganımız şu olsun: Bütün dünyanın emekçiden yana edebiyatçı-ları birleşin! Janjanlı reklamlar ve sömürücü yayınevi patronlarından başka kaybedecek bir şeyiniz yok. Oysa her şeyin yaratıcısı emekçiler bu kitabın kapakındaki gibi ellerini uzatmış okunmayı bekliyor.

---

⁵ Burada Livant, “liberal” tanımını Kuzey Amerika’da kabul gördüğü gibi “sosyal demokrat” veya “sol liberal” anlamında kullanıyor.